УДК 792: (378) (091) (477.64)

СТАНОВЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО» В ЗАПОРІЗЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ: ІСТОРІЯ, ПРАКТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Локарєва Г.В., д. пед. н., професор

Запорізький національний університет

У статті представлено історичні віхи становлення спеціальності «Театральне мистецтво» в Запорізькому національному університеті з початку її заснування до сьогодення. Висвітлюються напрацьовані за цей час результати наукової, навчальної, методичної та громадської роботи випускаючої кафедри акторської майстерності та студентів у контексті творчої діяльності та професійних здобутків.

Ключові слова:театральне мистецтво, творча діяльність, професійна підготовка майбутнього актора.

Локарева Г.В. СТАНОВЛЕНИЕ СПЕЦИАЛЬНОСТИ «ТЕАТРАЛЬНОЕ ИСКУССТВО» В ЗАПОРОЖСКОМ НАЦИОНАЛЬНОМ УНИВЕРСИТЕТЕ: ИСТОРИЯ, ПРАКТИКА И ПЕРСПЕКТИВЫ / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье рассматриваются исторические вехи становления специальности «Театральное искусство» в Запорожском национальном университете с начала ее основания и до настоящего времени. Освещаются наработанные за это время результаты научной, учебной, методической и общественной работы преподавателей выпускающей кафедры актерского мастерства и студентов в контексте творческой деятельности и профессиональных достижений.

Ключевые слова: театральное искусство, творческая деятельность, профессиональная подготовка будущего актера.

Lokareva G.V. THE FOUNDATION OF «THE THEATER ART SPECIALITY» AT THE ZAPORIZHZHYA NATIONAL UNIVERSITYT: HISTORY, PRACTICE, PROSPECTS / Zaporizhzhya national university, Ukraine.

The article presents historical stages of the foundation of the theater art specialty at the Zaporizhzhya National University from the foundation till the present time. The results of educational, methodical and public study of theater art department and students cover as used here creative activity and professional progresses.

Key words: theatre art, creative activity, professional training of the future actor.

Основною метою державної політики нашої країни є створення умов для формування висококультурної особистості, її творчої реалізації. Тому стратегічні напрями розвитку вищої школи визначено Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національною доктриною розвитку педагогічної освіти України. Означені нормативні документи вимагають підготовки фахівців-професіоналів, які мають поєднати в собі глибокі гуманістичні переконання, фундаментальні теоретичні знання та ретельну практичну підготовку. Плідно реалізує державні завдання Запорізький національний університет, який є вищим навчальним закладом IV рівня акредитації, справжнім центром освіти й науки, осередком збирання та розповсюдження цінностей української культури Придніпровського регіону, одним із найвідоміших класичних університетів України. Він забезпечує здобуття якісної вищої освіти за 31 напрямом підготовки, серед яких спеціальність «Театральне мистецтво» посідає гідне місце.

Доцільність підготовки фахівців такої кваліфікації пояснюється загальним зростанням рівня культури суспільства і конкретними потребами регіону. Необхідність вирішення театральних проблем регіону на високому науково-теоретичному та практичному рівнях була наголошена Запорізькою обласною державною адміністрацією, тому в 1999 році на базі вже існуючої кафедри педагогіки та психології факультету соціальної педагогіки та психології була відкрита нова спеціальність «Театральне мистецтво». Засновниками спеціальності стали народний артист України, режисер Король Олександр Петрович, який очолив кафедру, та доктор педагогічних наук, професор, на той час декан факультету соціальної педагогіки та психології Міщик Людмила Іванівна. Процес фахової підготовки розпочався в межах театру-студії, яка стала прототипом спеціальності «Театральне мистецтво».

За наказом Міністерства освіти і науки України у вересні 2000 року було створено кафедру психології творчої діяльності, яка згодом отримала назву «кафедра акторської майстерності».

У травні 2001 року Вищою атестаційною комісією України Запорізькому державному університету було надано ліцензію на підготовку студентів за напрямом «Мистецтво», спеціальністю «Театральне мистецтво», що дало можливість готувати спеціалістів за кваліфікацією «Актор драматичного театру і кіно», а у 2006 році була відкрита додаткова спеціалізація «Актор театру ляльок».

Із 2006-2007 н.р. факультет очолила кандидат педагогічних наук, доцент Пономаренко Ольга Вікторівна, а кафедру акторської майстерності – доктор педагогічних наук, професор Локарєва Галина Василівна. У

2009 році спеціальність «Театральне мистецтво» пройшла акредитацію на 10 років за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавр та спеціаліст.

Із перших днів свого існування кафедра налагоджувала наукові та навчально-методичні контакти з провідними вищими навчальними закладами країни, у яких відбувається підготовка акторських кадрів: Київським національним університетом театрального мистецтва та кіно ім. Карпенка-Карого, Театральним факультетом Харківського інституту мистецтв ім. М. Котляревського, Київським національним університетом культури і мистецтв.

Високий рівень науково-методичної, мистецької та психолого-педагогічної підготовки майбутніх акторів забезпечують висококваліфіковані науково-педагогічні та мистецькі кадри. Викладати на кафедрі акторської майстерності основні професійні дисципліни (майстерність актора, сценічна мова, вокал, хореографія, сценічний рух тощо) були запрошені відомі актори та режисери Запорізьких театрів, які досягли успіхів у професійній діяльності, мають значний практичний досвід і готові поділитися ним з обдарованою молоддю.

Сьогодні на кафедрі працює 18 викладачів, з них два професори, один доктор наук, два доценти, три кандидати наук, дев'ять старших викладачів, два викладачі та три акомпаніатори. На кафедрі працюють два Народні артисти України, чотири Заслужені артисти України, два Заслужені діячі мистецтв України, один Заслужений працівник культури України.

Наукове керівництво аспірантами та здобувачами протягом 2004 – 2009 р. здійснювали доктор педагогічних наук Локарєва Г.В. та кандидат педагогічних наук Деркач М.А. У 2009 році захистила кандидатську дисертацію з теорії та методики виховання за спеціальністю 13.00.07 старший викладач Гончаренко Юлана Володимирівна. Сьогодні навчаються в аспірантурі такі викладачі кафедри: старший викладач, Заслужений діяч мистецтв Гринь Лілія Олександрівна; старший викладач, Заслужена артистка України Стадніченко Надія Василівна; викладач Квєтков Микола Миколайович. Плідно працює над дисертацією викладач, художній керівник Запорізького театру ляльок Соколовська Наталія Петрівна. Мають магістерський ступінь з педагогіки вищої школи Заслужена артистка України Стадніченко Надія Василівна; старший викладач, Заслужений діяч мистецтв Фортус Геннадій Вадимович; старший викладач Беркова-Житомирська Любов Григорівна; навчається в магістратурі викладач Петрик Тетяна Дмитрівна.

Беруть активну участь у навчально-виховному процесі факультету та діяльності кафедри такі викладачі: старший викладач, Заслужений артист України Гончаров Віктор Миколайович; старший викладач, Заслужений працівник культури України Буркут Юрій Павлович; старший викладач, Народний артист України Бакум Юрій Павлович; старший викладач, Заслужена артистка України Фріган Любов Іванівна; викладачі Черненко Тетяна Федорівна та Губарєва Анжела Муртазаліївна.

Викладачі кафедри плідно працюють над науковою темою – «Теоретико-методичні засади професійної підготовки сучасних акторських кадрів». Незважаючи на «молодий» вік, кафедра має власний науковий та навчально-методичний доробок: надруковано 25 науково-методичних робіт (з них 2 монографії, 4 посібника з грифом МОН), майже всі викладачі беруть участь у Міжнародних, Всеукраїнських науково-практичних конференціях, симпозіумах, семінарах. На базі кафедри акторської майстерності у вересні 2008 р. було проведено міжнародну науково-практичну конференцію «Музикотерапія як соціально-психологічна реабілітація: теорія та практика», яка набула резонансу як в Україні, так і за її межами (Німеччина, Норвегія, Білорусь), а в жовтні 2009 р. відбулася міжнародна науково-практична конференція «Теорія та практика підготовки акторських кадрів», у якій взяли участь науковці з різних міст України та Білорусі: Києва, Тернополя, Вінниці, Луганська, Харкова, Івано-Франківська, Мінська, Могильова тощо. На кафедрі діє студентський гурток «Теоретичні основи та практика акторської майстерності», члени якого беруть активну участь у науково-практичних конференціях Запорізького національного університету та інших вищих навчальних закладів (Дніпропетровськ, Львів).

Кафедра має міжнародні наукові та творчі зв'язки. Зокрема, професор кафедри педагогіки та психології, доктор педагогічних наук, завідувач кафедрою акторської майстерності Локарєва Г. В. з 2000 року співпрацює з Університетом прикладних наук Магдебург-Стендаль (Німеччина). Міжнародний договір з університетом спрямовано на реалізацію Програми «Соціально-психологічна реабілітація засобами музики» (музикотерапія). Згідно договору про співробітництво з Могильовським державним університетом (Білорусь) передбачено читання лекцій з курсу «Психологія мистецтва» (проф. Локарєва Г. В.), участь у проведенні науково-практичних семінарів, конференцій, публікації у фахових виданнях університетів-партнерів, обмін студентами (у 2006 р. до ЗНУ на науково-практичну конференцію приїздив студентський вокальний ансамбль, керівник – канд. пед. наук, доцент кафедри музичного виховання Рева Валентин Павлович). У 2008 р. у рамках свята «Тиждень Франкофонії» відбулася творча зустріч викладачів кафедри акторської майстерності та студентів із французькими акторами Еріком Сена та Патрісом Дельбургом. Ми отримали письмову подяку від посла Франції в Україні Жака Фора за плідну співтворчість.

Із 2004 року підтримуються ділові зв'язки кафедри акторської майстерності (ст. викл. Беркова-Житомирська Л. Г.) з Державним інститутом театрального мистецтва (Росія, м. Москва) та Ростовською державною Академією ім. С. Рахманінова, які передбачають стажування викладачів кафедри (ст. викл. Беркова-Житомирська Л. Г.), проведення фестивалів театрального мистецтва.

Викладачі кафедри беруть участь у творчих конкурсах та фестивалях як голи та члени журі:

- міський конкурс дитячої пісенної творчості «Запоріжжя моє кохане» (Локарєва Г. В.);
- обласний конкурс творчості патріотичного спрямування «Спадщина», який проводить Обласний центр патріотичного виховання молоді Запорізької міської ради (Гончаренко Ю. В., Беркова-Житомирська Л. Г.);
- Всеукраїнський фестиваль мистецтв національних культур «Ми - українські»; зональний відбірковий тур обласного молодіжного фестивалю естрадного мистецтва «Зорепад 2008» комітету в справах сім'ї та молоді Запорізької міської ради (Беркова-Житомирська Л. Г.);
- Міжнародний фестиваль «Шекиленд собирает друзей» (Беркова-Житомирська Л. Г., Гончаренко Ю. В.);
- регіональний конкурс професійних читців ім. Івана Франка Національної Спілки театральних діячів, міський дитячий театральний фестиваль «Зірки Мельпомени» Запорізької міської ради (Гончаров В.М., Стадніченко Н. В.);
- IX міжнародний фестиваль «Добрий театр» Запорізької міської ради (Король О. П.).

Члени кафедри акторської майстерності поряд із викладацькою роботою займаються активною творчою діяльністю: ст. викладач Фортус Г. В. – головний режисер Запорізького театру молоді; старші викладачі Гончаров В. М., Стадніченко Н.В., Фріган Л. І. – артисти Запорізького театру молоді; ст. викладач Бакум Ю. П. – актор Запорізького академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. В. Г. Магара; ст. викладач Єрмакова О.А. – артистка оркестру та концертмейстер Запорізького академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. В. Г. Магара; ст. викладач Соколовська Н. П. – головний режисер Запорізького театру ляльок; ст. викладач Гринь Л.О. – художній керівник козацького ансамблю пісні і танцю «Запорожець» Запорізької обласної філармонії; викладач Квєтков М. М. – соліст Запорізької обласної філармонії; професор, народний артист України Король О. П. – в минулому головний режисер Запорізького академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. В. Г. Магара; ст. викладач Буркут Ю. П. – вчитель ритміки і танцю Запорізької школи мистецтв; ст. викладач Беркова-Житомирська Л. Г. – артистка-вокалістка Дирекції фестивалів, свят та видовищ; ст. викладач Гончаренко Ю. В. – хореограф-постановник зразкової дитячої студії танцю та моди «Білосніжка» Запорізького академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. В. Г. Магара.

Підготовка за спеціальністю «Театральне мистецтво» здійснюється відповідно до норм МОН за такими циклами навчальних дисциплін: гуманітарні та соціально-економічні дисципліни, фундаментальні та професійно-орієнтовані дисципліни, дисципліни самостійного вибору вишу, дисципліни самостійного вибору студентів, дисципліни природничо-наукової підготовки. Основними навчальними дисциплінами професійної спрямованості є: майстерність актора, сценічна мова, хореографія, сценічний рух, гра на музичному інструменті, вокал та вокальний ансамбль, сценічний рух, сценічний бій, психологія мистецтва, психологія творчості, психофізичні тренінги, робота актора на радіо та телебаченні, майстерність актора театру ляльок, технологія виготовлення театральної ляльки тощо.

Результати педагогічної діяльності викладачів кафедри можна оцінити за творчими досягненнями їх студентів, які протягом навчання беруть участь у професійних конкурсах читців, вокалістів і займають призові місця. Випускниця Ольга Кияшко у 2004-2005 рр. посідала призові місця на регіональних та республіканських конкурсах читців ім. Лесі Українки. Цю «естафету» продовжила студентка Христина Наливайко. Після перемоги на республіканському конкурсі вона була запрошена на Міжнародний мистецький фестиваль до Угорщини, де посіла перше місце. Дипломна вистава 2005 року «Кішка, що гуляла сама по собі» (керівник курсу – Стадніченко Надія Василівна) стала лауреатом фестивалю «Січеславна», а виконавиця ролі Кішки Ірина Цимбал – переможницею в номінації «Надія Січеславни». Студенти Кучера Сергій, Ісаєнко Андрій, Білецький Олексій та викладач, народний артист України Бакум Юрій Павлович брали участь у зйомках кінофільму «Тарас Бульба». У 2008 р. Ганна Вашенкова посіла III місця в регіональному конкурсі, присвяченому творчості І. Франка та Республіканському конкурсі у м. Києві. У 2009 р. на Всеукраїнському фестивалі «Весняна хвиля» у м. Києві Андрій Лятуринський отримав «Гран-Прі», а Наталка Лех і Костянтин Мащенко – диплом II ступеня в номінації «За краще пластичне вирішення вистави». У цьому ж році Аліна Яковенко на конкурсах, присвячених творчості Лесі Українки і Тараса Шевченка, посіла III місця. Андрій Лятуринський взяв участь у регіональному конкурсі, присвяченому творчості І. Франка у м. Дніпропетровськ і посів II місце.

З дня заснування спеціальності «Театральне мистецтво» кафедрою акторської майстерності було здійснено 6 випусків акторів театру та кіно: 53 студенти отримали освіту за кваліфікаційний рівнем спеціаліста. У 2009-2010 навчальному році опановують основи акторської професії 66 студентів.

Кінцевий етап у навчанні студентів спеціальності «Театральне мистецтво» – це дипломна вистава, яка є державним іспитом для наших випускників. На ній присутня висококваліфікована державна комісія: головами ДЕКів протягом цих років були Заслужений діяч мистецтв України, головний режисер Дніпропетровського ТЮГу Володимир Олександрович Мазур, Заслужений діяч мистецтв України, головний режисер Запорізького академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. В. Г. Магара Віталій Іванович Денисенко, Заслужений діяч мистецтв України Євген Іванович Головатюк.

Тематика дипломних робіт студентів різноманітна. Перша дипломна вистава була поставлена у 2004 році.

Дипломні вистави 2004 р.

1. Ів Жаміак «Мес'є Амількар».
2. М. Некрасов «Осіння нудьга».
3. О'Генрі «На дикому заході».
4. Віктор Аім «Вальс випадку».
5. Жан Ануй «Оркестр».

Керівник курсу: народний артист України, професор Король О. П.

Дипломні вистави 2005 р.

1. Едуардо де Філіппо «Брехня на довгих ногах».
2. Габріель Запольська «Моральність пані Дульської».

Керівник курсу: заслужений діяч мистецтв, старший викладач Фортус Г. В.

Дипломні вистави 2006 р.

1. І. Савельєв «Подорож по краю»
2. Р. Кіплінг «Кішка, що гуляла сама по собі».

Керівник курсу: заслужена артистка України, старший викладач Стадніченко Н. В.

Дипломні вистави 2007 р.

1. П. Федоров «Аз і Ферт»
2. Ж. Б. Мольєр «Жорж Данден, або обдурений чоловік».

Керівник курсу: народний артист України, професор Король О. П.

Дипломні вистави 2008 р.

1. М. Ладо «Звичайна історія».

Керівник курсу: народний артист України, професор Король О. П.

2. П'єр-Огюст Бормарше «Весілля Фігаро» (драматична версія).
3. П'єр-Огюст Бормарше «Весілля Фігаро» (музична версія).
4. М. Горький «Міщани».

Керівник курсу: заслужений діяч мистецтв, старший викладач Фортус Г. В.

Дипломні вистави 2009 р.

1. М. Ладо «Звичайна історія».
2. М. Куліш «Мина Мазайло».
3. М. Зощенко «Комунальна квартира».

Керівники курсу: народний артист України, професор Король О. П., викладач Петрик Т. Д.

Про якість підготовки за спеціальністю «Театральне мистецтво» свідчить високий професіоналізм випускників, які успішно реалізовують себе в мистецьких закладах Запоріжжя, Дніпропетровська, Києва, Севастополя. Зокрема, випускники Геннадій Широченко та Анастасія Середа працюють у Київському муніципальному театрі; Ольга Кияшко (студентка курсу Стадніченко Н. В.) успішно працює на першому національному каналі в якості диктора та автора програм; Вікторія Булітко – у театрі на Подолі (м. Київ); Андрій Ісаєнко – в Київському театрі драми і комедії на Лівому березі; Сергій Кучера – в Київському театрі юного глядача; Галина П'ятигорець – у Севастопольському театрі ім. Луначарського; Оксана Горлова – режисер-сценарист, ведуча програм Дніпропетровської філармонії.

У Запорізькому театрі молоді працюють 10 наших випускників: Ганна Симонова, Петро Жиляєв, Віктор Латишев, Катерина Макоєд, Ольга Кіяшко (студентка курсу Фортуна Г.В.), Стас Шкляренко, Юрій Драненко, Олена Білан, Марія Нестулій, Сергій Бокарєв. Акторами Запорізького академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. В. Г. Магара стали 3 наші студенти: Аліна Білоусова,

Світлана Вавілова, Микола Грушковський. У Театрі авторської пісні працюють Жан Сєлєзєнєв і Ганна Гайдук; Аліна Мамотенко – ведуча циркових програм у Запорізькому обласному цирку.

Студенти 5 курсу вже зараз працюють у театрах м. Запоріжжя: Аліна Яковенко – Театр «Vie»; Ганна Вашенкова – Театр ляльок; Андрій Лятуринський – Театр молоді. Наші студенти та випускники також працюють і на педагогічній ниві керівниками театральних гуртків та студій у Запорізьких районних Центрах дитячої творчості, школах-комплексах з естетичного виховання: Олексій Білецький, Тетяна Григорьєва, Ірина Ротач, Олександр Ломейко.

Разом з викладачами студенти беруть активну участь у громадському та культурному житті університету й міста. У 2008 році вони брали участь у конкурсі соціальних програм UC RUSAL та виграли ґрант за проект «Соціально-психологічна реабілітація засобами театрального мистецтва». У рамках проекту було організовано та проведено дві програми «Театральний калейдоскоп» у Запорізькому обласному онкодиспансері та Обласній дитячій лікарні (відділення травматології та пульмонології).

Викладачі та студенти організовують та беруть участь у різноманітних культурних заходах факультету й університету: концерти, конкурси, «Міжнародний день театру», «Дозвольте відрекомендуватися», Новорічні свята та вистави для дітей співробітників університету, дітей сиріт, дітей-інвалідів, а також у багатьох інших цікавих та яскравих заходах.

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що співробітниками кафедри акторської майстерності пройдено певні етапи організаційної, науково-методичної, творчої діяльності в підготовці компетентних, висококваліфікованих, творчих фахівців. Майбутнє викладачів кафедри та студентів спеціальності «Театральне мистецтво» характеризується розмаїттям планів та перспектив. Попереду багато цікавих творчих задумок: відкриття навчальної лабораторії, спеціалізацій: «вокальний спів» та «диктор радіо і телебачення», навчального театру, де б студенти мали можливість апробувати свої творчі знахідки, подальша участь у конкурсах та фестивалях з неодмінними перемогами.